Acc. No. 3278

ఆంధ్ర సంస్థానములు : సాహిత్యపోషణము

(సాహిత్య అకాడమీ బహుమతినందిన రచనము)

డా. తూమాటి దోణప్ప, ఎం.ఏ., పిహెచ్.డి.

ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్

కపిలేశ్వరపురము-కేసనకుఱ్ఱు

ప్రవేశిక

ఈ యెస్టేటులు శాశ్వతకర నిర్ణయమునాఁటికి మఱియొకరి స్వాధీనములో నుండినవి. మొట్టమొదట పెద్దాపురము సంస్థానమునందలి పేకి, తాణేలంక ముఠాల లోని భాగము లీయెస్టేటులు. 1818లో కపిలేశ్వరపురము ఎస్టేటు నేఁటి కపిలేశ్వర పురము జమీందారుల పూర్వులచే ఖరీదుచేయఁబడినది. దీనిలో కేదారిలంక, నారాయణలంక, బోళ్ళంక, వాడపాలెము, వీధివారిలంక యను నయిదు శివారు గ్రామము లుండెడివి. కపిలేశ్వరపురము క్రయధనము రూ.99,463లు. పేష్కషు రూ. 8,523 లు. 1874లో దీని ఆదాయము రూ. 19,255 లు. 1936లో ఆదాయము రూ. 75,335 లు. 1852లో ఆఱు గ్రామములు కలిగిన కేసనకుఱ్ఱు ఎస్టేటును ఖరీదుచేసిరి. ఇందు అన్నంపల్లి, కేసనకుఱ్ఱు, కొండకుదురు, గాడి లంక, తిళ్ళకుప్ప, మురుమళ్ళ అను గ్రామములుండినవి. కేసనకుఱ్ఱు ఎస్టేటు పేష్కషు రూ. 11,311లు. 1874లో దీని రాఁబడి రూ. 18,430లు. 1936లో రాఁబడి రూ. 34,340లు*. 1916లో హసన్‌బాదా గ్రామము చేర్పఁబడినది. తూర్పు గోదావరిమండలములోని దక్షారామమునకు నాలుగు కోసుల దూరమున కపిలేశ్వరపురమున్నది, 'జబ్దతుల్ అక్రాన్' ఈ జమీందారుల బిరుదు.

సంస్థాన చరిత్రము

ఈ సంస్థాన పాలకులు కమ్మవారు. వీరి గృహనామము 'బలుసు'వారు. 'ఏరువాకల' అనునది వీరి గోత్రనామము. మొదటి నాగినీఁడు, బిక్కనీఁడు, ఇమ్మడి నాగినీఁడు వీరి మూలపురుషులు. బుచ్చయ్యగారి కుమారులగు బలుసు పెదసర్వారాయఁడుగారు మొదటి సంస్థానసంపాదకులు. 1818లో ఉప్పలపాటి రామరాజుగారినుండి కపిలేశ్వరపురమును కొనిరి. వీరు దేవబ్రాహ్మణ భక్తితత్పరులు; ఆలయారామ తటాకాది నిర్మాతలు. ఈయన 1847లో చనిపోఁగా వీరి కుమారులు బుచ్చికృష్ణయ్యగారు జమీకి వచ్చిరి. వీరు 1852లో కేసనకుఱ్ఱు ఎస్టేటును దంతులూరి విజయగోపాలరాజుగారి ద్వితీయ పుత్రులగు బుచ్చికృష్ణమరాజుగారి యొద్దనుండి విక్రయించికొనిరి. ఇతఁడుకూడ బ్రాహ్మణ పూజా తత్పరుఁడు, బ్రాహ్మణులకు సమారాధనలు చేయుచు, వర్షాశనముల నిచ్చుచు, దేవతారాధనలు సల్పుచు మంచి పేరును సంపాదించి 1853లో

*జమీందారీకమిటీ రిపోర్టు, పు. 175.

[illegible]పాలించిరి. వీరికి పిమ్మట వీరి సోదరులగు పట్టాభిరామయ్యగారు పాలకులైరి. వీరు సత్కాలక్షేపములందు నిమగ్నులై 1866 వరకు పాలించిరి. [illegible]లో బుచ్చి కృష్ణయ్యగారి కుమారులగు బుచ్చి సర్వారాయఁడుగారు జమీ పాలనమును స్వీకరించి మూఁడేండ్లు మాత్రమే పరిపాలించి అకాలమరణము నొందఁగా సంస్థానము కోర్ట్ ఆఫ్ వార్డ్స్ పరమైనది. పిమ్మట జమీ, సర్వారాయఁడుగారి సతీమణి రామలక్ష్మమ్మగారి చేతికి వచ్చినది. ఈమె 40 వేల రూపాయలు ఖర్చుపెట్టి గొప్ప సత్రమును కట్టించిరి. ఈమె మైనారిటీలోనే భర్త చనిపోయినందునను, కుమారులు లేనందునను సమీపజ్ఞాతులు సంస్థానపు హక్కుదారులై దావాతెచ్చిరి. వ్యాజ్యము ప్రీవీకౌన్సిలుదాఁక పోయినది. సర్వారాయఁడుగారి వితంతువగు రామలక్ష్మమ్మగారికి దత్తతాధికారము కలదని ప్రీవీ కౌన్సిలువారుతీర్పుచెప్పిరి. ఈమెదత్తపుత్రుఁడు పట్టాభిరామయ్య(1870—1896). సంస్థానసంపాదకులగు పెదసర్వారాయఁడుగారి పినతండ్రియగు అచ్చయ్యగారి [illegible] కుమారులైన చినతిమ్మయ్యగారి పౌత్రుఁడగు సర్వారాయఁడుగారి పుత్త్రుఁడీ పట్టాభిరామయ్య. వీరి కిరువురు కుమారులు. ఈయన 1896లో మరణించిరి. పసికందుల మైనారిటీలో సయితము వీరి పితామహి రామలక్ష్మమ్మగారే జమీని పాలించిరి. 1906లో ఈమె మరణింపఁగా మనుమఁడగు బుచ్చి సర్వారాయఁడు బహద్దరువారికి జమీ సంక్రమించినది. కాని ఆనాఁటికి వీరు మైనరైనందున మైనారిటీకాలములో తల్లియగు జానకమ్మగారు సంస్థాన వ్యవహారములను పర్యవేక్షించిరి. ప్రాజ్ఞతవచ్చిన బుచ్చి సర్వారాయఁడుబహద్దరుగారు [illegible]లో జమీ పాలనమును స్వీకరించిరి. ఈయన బందరు నవాబగు [illegible] వాహాపల్లీఖానుబహద్దరు యింతిజారుజంగు కుమారుల [illegible] హసన్‌దాదా గ్రామమును 2 లక్షలకు కొని జమీలో కలిపి సంస్థానమును విస్తరింపఁజేసిరి. వీరు తూర్పుగోదావరి జిల్లాబోర్డు అధ్యక్షులుగా, [illegible] ఆఫీసరుగా పేరుపొందినవారు. 1945లో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారు వీరికి 'రాజా బహద్దర్' బిరుదమునిచ్చి గౌరవించిరి. వీరి కుమారులు ప్రభాకర పట్టాభిరామారావు, వెంకటాచలపతిరావు, సత్యనారాయణరావు మొదలగు వారు. పట్టాభిరామారావుగారు ఉన్నతవిద్యా పట్టభద్రులు. మద్రాసు రాష్ట్రమునందును, ఆంధ్ర రాష్ట్రమునందును మంత్రిగా పనిచేసినవారు. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము సిండికేటు సభ్యులుగాను, ప్రో ఛాన్సలర్‌గాను ఉండిరి. [illegible] వాస్తవ్యులు రాజావాసిరెడ్డి చూడామాణిక్యప్రసాదరావు [illegible] పుత్రిక కనకరాజేశ్వరమ్మ వీరి భార్య. రాజావాసిరెడ్డి [illegible] దత్తపుత్రులగు జగన్నాథబాబుగారి జనకసోదరులగు [illegible] చూడామాణిక్య ప్రసాదుగారు ప్రపౌత్రులు; చల్లపల్లి రాజా [illegible] మల్లికార్జుననాయఁడుగారికి అల్లురు. చుండి సంస్థానములోఁ

జేరియుండిన చెరుకూరు గ్రామమును మల్లికార్జుననాయఁడుగారు కొని తమ తనయయగు త్రిపురసుందరమ్మగారికి అరణముగా నిచ్చియుండిరి. సత్యనారాయణరావుగారు ప్రస్తుతము తూర్పుగోదావరి జిల్లాపరిషత్తు అధ్యక్షులు. కొంత కాలము ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ సెనేట్ సభ్యులు.

సాహిత్యపోషణము

సంస్థానస్థాపకులగు పెదసర్వారాయఁడుగారు బ్రాహ్మణులకు, బ్రాహ్మణులకు భూములను, గోవులను దానములనిచ్చుచు వచ్చిరఁటగాని సాహిత్యసేవా సంబంధములైన వివరము లేవియును అందిరాలేదు. వీరి కుమారులగు పట్టాభిరామయ్యగారు పండితగోష్ఠిలో కాలము గడపినట్లు కమ్మవారి చరిత్రము తెలుపుచున్నది గాని ఆ వివరము లేవియు తెలియవు.

పట్టాభిరామయ్య (1870–1896) గారు వీణావాదనమున మంచి నేర్పరియఁట. వీరు కొంతకాల మొక పక్షపత్రికను నిర్వహించిరఁట। 1908లో జమీపాలనమును స్వీకరించిన బుచ్చి సర్వారాయఁడు బహద్దరుగారు దేశభాషాభిమానులు, కవితాప్రియులు, సాహిత్యపోషకులు. వీరు కపిలేశ్వరపురమున పది వేల ధనముతో ఉన్నతపాఠశాలను స్థాపించిరి, ఇంకను ప్రజోపయోగకరములైన పనులను చేయించిరి. వీరు విమర్శాదర్శకులగు నడకుదుటి వీరరాజ పంతులుగారి పీఠికాపరిష్కారములతో చింతలపూఁడి యెల్లనార్యుని రాధామాధవ ప్రబంధమును*, విష్ణుమాయా విలాస నాటకమును ముద్రింపించిరి. 'పూర్వకవి విరచితములై, కాలగర్భమున దాఁగియున్న ఆంధ్రప్రబంధములఁగొన్నింటినైనను యథాశక్తిని బ్రకటింపవలయుననను నుద్దేశము....' గల శ్రీబుచ్చి సర్వారాయఁడుగారికి రాధామాధవ కృతి తాళపత్ర మాతృక లభ్యముకాఁగా, దానికి ప్రతులువ్రాయించి శ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రి, ఓలేటి వేంకటరామశాస్త్రి గారలచేత పరిష్కరింపించిరి. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారి విపులమైన పీఠికతో కందుకూరి రుద్రకవి రచితమగు సుగ్రీవవిజయ యక్షగానమును బ్రకటించిరి. దుర్గేశనందిని, రాధారాణి, విశ్వప్రయత్నము, నవాబునందిని, హిందూ లా—మొదలగు గ్రంథములను రచించి ప్రకటించిన చాగంటి శేషయ్యగారు వీరి యాస్థానోద్యోగులు. బుచ్చి సర్వారాయఁడుగారి గ్రంథాలయము ఆంధ్రదేశ సంస్థానాధీశ్వరుల ఉత్తమ గ్రంథాలయములలో ప్రథమశ్రేణికి చెందినది. ముద్రితాముద్రిత సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములు కొన్నివేలు కపిలేశ్వరపురాధి నాయకుల గ్రంథాలయమున నేఁటికిని చెక్కుచెదరకుండ నున్నవి. తాళపత్ర గ్రంథములను వివిధ సీమలనుండి వ్యయప్రయాసములకు లెక్కింపక బుచ్చి సర్వారాయఁడు

*గాడిచెర్ల హరిసర్వోత్తమరావు, చింతలపూఁడి యెల్లనార్యకవి, గ్రంథాలయ సర్వస్వము, సంపుటి 11, సంచిక 2, పుటలు 59, 60.

గారు సేకరించి భద్రపఱిచి యుంచిరి. ఇట్టి ఉత్తమ గ్రంథాలయము అందు బాటులో నుండుటవలననే చాగంటి శేషయ్యగారు తలపెట్టిన 'ఆంధ్ర కవి తరంగిణి' రచనోద్యమము చాలవఱకు సమగ్రముగా, శాస్త్రీయముగా కొన సాఁగుచు వచ్చినది. శేషయ్యగారు సరళ గ్రాంథికభాషలో సంధానించిన 'విశ్వ ప్రయత్నము' అను సాంఘిక నవల శ్రీ బుచ్చిసర్వారాయఁడుగారి కంకితము. శ్రీ సర్వారాయఁడుగారు హిందూధర్మశాస్త్ర గ్రంథనిలయము, కాకినాడలోని ఆంధ్రప్రచారిణీ గ్రంథమాల మొదలగు గ్రంథప్రచురణ సంస్థలకు రాజపోషకులు.

బుచ్చిసర్వారాయఁడు బహద్దరుగారి కుమారులు శ్రీ ప్రభాకర పట్టాభి రామారావుగారు కూడ శ్రీ చాగంటి శేషయ్యగారి గ్రంథరచనోద్యమమునకుఁ దోడ్పడినవారు. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ సెనేట్ సిండికేట్ సభ్యులుగా, ప్రోఛాన్సలర్‌గా, విద్యాశాఖామాత్యులుగా వీరు విద్యారంగమునకు చేసినకృషి ప్రశంసనీయము. ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రభుత్వమున విద్యాశాఖామాత్యులుగానుండి మన రాష్ట్రమునందు సాహిత్య అకాడమీ, సంగీత నాటక అకాడమీ మొదలగు సంస్థల అవతరణ వికాసములకు మూలకారకులైరి. హైదరాబాదునందలి ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు మొదలగు సాహిత్యసంస్థలు వీరి సమాదరణమున నభ్యు దయమును సాధించినవి.

వీరి సోదరులు శ్రీ సత్యనారాయణరావుగారు పట్టభద్రులు, విద్యా పోషకులు. పెద్దాపురమునందలి మహారాజ్ఞీ వత్సవాయ బుచ్చి సీతయ్యమ్మ కళాశాల పాలకసంఘాధ్యక్షులు.

ఉపజీవ్య గ్రంథసూచి

1. కొత్త భావయ్య చౌదరి, కమ్మవారి చరిత్రము, పుటలు 273–275.

2. కొమాండూరి శఠకోపాచార్యులు, జమీందారీ కమిటీ రిపోర్టు, ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసుసంఘ ప్రచురణము, కాకినాడ ముద్రాక్షరశాల, కాకినాడ, 1939.

3. నడకుదుటి వీరరాజు, మునిపలుకు, శ్రీ రాధామాధవ ప్రబంధము.

4. K. Bhavaiah Chowdari, A Brief History of the Kammas, pp. 88, 89.